

CÂU CHUYỆN GIÁO DỤC Ở NĂM 2020

GS.VS. Nguyễn Văn Đạo

Giấc mơ đại học và cái phao tín dụng

Đó là giấc mơ của một Giám đốc Công ty - tạm gọi là Công ty Hoàng Nam.

Tôi tuổi Sửu, năm nay - 2020 - bước vào tuổi 35. Tôi là một người giàu, rất giàu. Tiền bạc có cả triệu đôla. Gia đình chúng tôi đang sinh sống trong một biệt thự rộng cả ngàn mét vuông ở giữa Thủ đô. Trong nhà, ô tô Mercedes có vài chiếc. Chúng tôi có cả một chiếc máy bay riêng siêu nhẹ do tôi tự lái. Công ty tư nhân Hoàng Nam chế tạo máy bay siêu nhẹ do tôi làm chủ, hàng năm cho xuất xưởng hàng trăm chiếc với chất lượng đạt tiêu chuẩn quốc tế, bán trên khắp thị trường Đông Nam Á, bán sang cả nước Mỹ với giá cạnh tranh chỉ bằng hai phần ba giá bản địa vì nhân công ở ta quá rẻ. Song, chắc các bạn còn chưa biết là trước kia tôi vốn rất nghèo, nghèo xác nghèo xơ.

Tôi sinh ra và lớn lên ở một vùng quê miền đồi núi trung du, đất đai cằn cỗi, làm lụng vất vả quanh năm đầu tắt mặt tối nhưng cũng chỉ đủ ăn. Cha mẹ tôi đông con. Các cụ gắng sức lắm cũng chỉ có thể lo cho các con ăn học tại địa phương, đứa thì học hết THCS, đứa thì tốt nghiệp THPT, học xong ở lại nhà sản xuất nông nghiệp và bước vào vòng luẩn quẩn nghèo - đói nát - nghèo, còn việc cho con học lên đại học là điều nằm ngoài sự tưởng tượng của cha mẹ tôi. Tôi học vào loại giỏi nhất trường và có nhiều ước mơ. Ước mơ đầu tiên của tôi là làm sao để thoát khỏi cảnh đói nghèo.

Tôi tự đặt cho mình quyết tâm phải học lên cao nữa, phải có trình độ đại học. Nhưng rồi một bức rào cản đã chặn đứng quyết tâm của tôi! Lấy đâu ra tiền mà ăn học? Sau nhiều đêm trằn trọc suy nghĩ, tôi nhất quyết sẽ vừa học vừa đi làm thuê kiếm tiền tự nuôi thân. Và tôi quyết định ghi tên vào học Khoa Cơ khí Trường Đại học Bách khoa Hà Nội, vì ngay từ thuở bé tôi đã rất thích máy móc, thường tự tạo đồ chơi bằng đất và hạt trái cây có thể di chuyển được. Vào lúc đó, nhiều trường ĐH, CĐ tư thục đã được mở thêm khắp mọi miền đất nước để đáp ứng nhu cầu học tập của giới trẻ và thực hiện chủ trương phổ cập hoá đại học. Nhà nước chỉ tập trung đầu tư và bao cấp cho bậc phổ thông, đặc biệt quan tâm đến giáo dục ở các vùng sâu, vùng xa, miền núi, vùng đồng bào dân tộc thiểu số, cho một số trường đại học công lập; các trường còn lại do các thành phần kinh tế tập thể, tư nhân, các cá nhân tự lo, tự huy động vốn, trong đó có sự đóng góp thoả đáng của người học và chú ý thích đáng đến các đối tượng thuộc diện chính sách.

Bấy giờ, mô hình đào tạo ĐH theo hình chóp cụt đã được sử dụng nhằm nâng cao chất lượng đào tạo: mở rộng đầu vào, kiểm soát chặt quá trình học tập và thắt chặt đầu ra; thay thế cho kiểu đào tạo vào bao nhiêu ra bấy nhiêu (mô hình hình trụ). Các trường ĐH cũng đã được trao quyền tự chủ hoàn toàn. Bộ GD-ĐT đã quay về làm đúng chức năng quản lý nhà nước của mình với biên chế chỉ còn bằng 1/4 trước đây. Các trường được quyền tự quyết định các công việc của mình, từ đối nội đến đối ngoại, từ tài chính đến cán bộ... miễn là không vi phạm các quy định chung của Nhà nước. Nhà nước cũng đã bỏ kỳ thi tuyển sinh đại học vô cùng căng thẳng và tốn kém như trước đây. Việc tuyển đại học được căn cứ vào điểm học phổ thông và qua trắc nghiệm nhẹ nhàng (test).

Khi tôi vào học đại học, các trường quyết định tăng học phí từ 2 triệu đồng lên 10 triệu đồng/năm để đảm bảo những chi phí tối thiểu cho nhà trường và đảm bảo nâng cao chất lượng đào tạo. 10 triệu đồng đối với những người nghèo như chúng tôi quả là một số tiền khổng lồ. Tôi chán nản trầm ngâm: Kiểu này thì cấp sách về vườn là cái chắc! Nhưng tôi đã gặp may. Đúng lúc đó Nhà nước đưa ra một giải pháp vô cùng sáng suốt: cho sinh viên vay tiền để học, sau này đi làm sẽ hoàn trả Nhà nước. Tôi mạnh dạn vay của Nhà nước 3 triệu đồng/tháng. Như vậy, để trang trải cho các chi phí sinh hoạt và học tập bốn năm ở trường đại học, tôi đã vay nợ của Nhà nước khoảng 150 triệu đồng.

Cuộc khám phá kiến thức lý thú

Tôi đã tốt nghiệp đại học đặc biệt xuất sắc. Chưa kịp về quê nghỉ ngơi một thời gian sau bốn năm miệt mài học tập thì đã có mấy công ty nước ngoài đến mời tôi làm việc với lương tháng 1.500 - 2.000 đôla. Tôi không nhận lời công ty nào bởi mình đang còn một ước mơ cháy bỏng khác, mà trong những năm ở trường đại học vì phải tập trung cho học hành mà chưa thực hiện được. Đó là mở Công ty tư nhân chế tạo máy bay siêu nhẹ. Ước mơ này được nhen nhóm trong tôi từ những năm còn học ở trường phổ thông - vào năm 2003 - khi được biết Hội Cơ học VN đã đề xuất và được Chính phủ cho phép chế tạo máy bay siêu nhẹ. Vào thời đó, các nhà khoa học VN đã lắp ráp, thử nghiệm thành công máy bay siêu nhẹ, nhưng gặp phải các thủ tục hành chính quá phức tạp về việc bay nên chưa đưa ra được thành thương phẩm. Ngày nay, Nhà nước ta tạo điều kiện, khuyến khích tài năng và sáng kiến của quần chúng, cho phép người dân được làm việc, sáng tạo dựa trên nguyên tắc: "Việc gì pháp luật không cấm thì được làm". Công ty tư nhân Hoàng Nam chế tạo máy bay siêu nhẹ của tôi được cấp giấy phép hoạt động chỉ sau hai tuần lễ đăng ký. Tôi còn nhớ việc kiểm định chiếc máy bay siêu nhẹ đầu tiên của chúng tôi với những thủ tục gọn và nghiêm túc. Sau khi nhận được đăng ký của chúng tôi, chỉ trong vòng 1 tuần, nhóm chuyên gia cao cấp về kỹ thuật hàng không đã thẩm định xong chất lượng của máy bay và cho phép bay. Người ta nói rằng cũng việc này hơn mười năm về trước Hội Cơ học Việt Nam đã phải đợi cả năm trời mà không được cấp phép bay.

Cũng có người hỏi tôi: Anh học ngành cơ khí, sao mà chế tạo được cả máy bay là lĩnh vực khoa học, kỹ thuật tổng hợp mang tính liên ngành? Thật may là bấy giờ chúng tôi được học những thầy giáo rất giỏi, nhờ vậy kiến thức chúng tôi tiếp thu được rất sâu sắc, giờ học lên lớp không nhiều nhưng thầy đều dạy những vấn đề rất cơ bản, rất bản chất. Thêm vào đó, phương pháp giảng dạy của các thầy rất hay, rất hấp dẫn, mỗi giờ lên lớp là một cuộc khám phá kiến thức lý thú. Thầy gợi ý những vấn đề để tranh luận, thầy hướng dẫn cách truy cập thông tin khoa học trên internet, cách tham khảo tài liệu trên sách báo. Các giờ thực hành, thực tập trở nên rất sinh động và hứng thú với những dụng cụ học tập kết hợp với sử dụng mô hình minh họa sinh động trên máy tính. Ngay những năm tháng ở trường đại học, khi dạy môn Cơ học, thầy đã trình bày các ví dụ về vật thể bay: máy bay, tên lửa, tàu vũ trụ. Những nguyên lý hoạt động của máy bay đã hút hồn tôi. Tôi đã tự thiết kế, chế tạo nhiều mô hình tàu lượn...

Cũng phải nói thêm, không chỉ riêng tôi đã tạo lập được việc làm cho mình mà hầu hết bạn học của tôi sau khi tốt nghiệp đều có việc làm ổn định. Nhiều người trong số đó đã được các công ty mời chào, săn đón, chu cấp tiền ăn học ngay từ khi còn ngồi trên ghế nhà trường. Lợi ích của việc cải cách nội dung và phương pháp đào tạo của nhà trường thật to lớn! Chúng tôi được nghe kể lại rằng mới chỉ cách nay 15 năm thôi, sinh viên ra trường rất khó kiếm việc làm; càng đào tạo càng tích tụ những người thất nghiệp có trình độ, giáo dục đã từng là gánh nặng cho xã hội! Ấy thế mà ngày nay các ngành sản xuất, các doanh nghiệp luôn than phiền giáo dục không cung cấp đủ số lượng kỹ sư cho họ; còn chất lượng đào tạo thì họ đã hoàn toàn yên tâm. Trong bối cảnh đó, cả chục ngàn trí thức Việt kiều ở các nước đang quay trở về nước làm việc, sinh sống.

Công ty Hoàng Nam của chúng tôi đã thu hút gần 100 kỹ sư các ngành vào làm việc. Đương nhiên tôi đã chọn toàn những người có thực tài, không chỉ căn cứ vào bằng cấp mà bằng cách kiểm tra kiến thức trực tiếp, kể cả kiểm tra trình độ tiếng Anh. Họ được trả lương trung bình 2.000 đôla/tháng đủ sống, đủ nuôi gia đình để toàn tâm toàn ý làm việc cho Công ty. Cũng như tôi trước đây, họ dư sức trả nợ Nhà nước khoản vay khi học đại học. Bài toán kinh tế cho đào tạo đại học xem ra không phải là không có lời giải.

Tôi đang có kế hoạch hằng năm gửi 4-5 kỹ sư giỏi đi thực tập ở các trung tâm chế tạo máy bay siêu nhẹ ở Úc và Canada nhằm nâng cao trình độ. Công ty chúng tôi sẽ đài thọ toàn bộ chi phí. Mơ ước của tôi là máy bay siêu nhẹ do Việt Nam sản xuất phải ở tốp đứng đầu thế giới. Chúng tôi cũng vừa nhận được đơn đặt hàng của ngành du lịch Malaysia và Indonesia, yêu cầu cung cấp 120 máy bay siêu nhẹ.

(Đăng trên Báo Tuổi Trẻ, 9 - 9 - 2004))